

O životě na vesnici

Roboty lidí na vesnici byla velmi tvrdá a nevděčná. Rozmary přírody či hladové vojsko dokázaly během chvilky zničit celou úrodu, za níž se skrývala několikaměsíční náročná práce mužů, žen i dětí. Nevelká pole se kypřila nejdříve takzvaným hákem, postupem času k nám pronikl pluh, železný nástroj, jenž daleko lépe provzdušňoval a čechral zeminu. Půda se osévala ručně, a to současně několika druhy plodin – obilím, prosem, luštěninami, řepou, ale lidé trpělivě pěstovali také zeleninu, vinnou révu a chmel. Výnosy z políček nebyly velké, nanejvýše čtyřnásobek zasetého.

Důležitou rostlinou bylo obilí, z jehož zrn se na kamenných mlýncích mlela mouka na chléb a placky. Obilné klasy se sklídily srpem, navezly na udusanou hlínu a nechal se po nich přecházet dobytek, čímž se z klasů vymlátíla potřebná zrna. Později se začaly používat dřevěné cepy. Po vymláčení se zrno se zbytky obilných klasů házelo dřevěnými lopatami proti větru, aby vítr odvál plevy a zůstalo čisté zrno. Úroda se skladovala v obilných jámách, jež se vymazávaly jílem a vypalovaly ohněm nebo obkládaly slámou. Aby si rostlinami vyčerpaná půda odpočala, 1 až 2 roky se neosévala, nechala se na ní vyrůst tráva, kterou spásal dobytek. Tráva na usušení se sekala kosou.

Kůň či párek volů znamenal pro vesničany velké bohatství a pečovali o ně často lépe než o své děti. Dříve kůň sloužil jen bojovníkům ve válkách. Zvířata se zapřahala do vozů či pluhů koženými řemeny kolem krku a přes prsa, což bylo pro ně velmi nepříjemné, zvířata se zakláněla a dusila se. Velkým ulehčením pro nebohé tvory byl vynález chomoutu, jenž v té době dorazil z cizích krajů také do Čech. Chomout byl vyroben ze dřeva a potažený plstí. Provlékl se zvířeti přes hlavu až na ramena, tudíž netlačil na krk a nebránil táhnoucímu koni nebo volkovi v dýchání. Chomout se opíral o kostru zvířete, umožňoval mu pohodlnou chůzi a lepší pracovní výkony.

Přínosným vynálezem bylo též kování koní, neboť železné podkovy pomáhaly koňům v kamenitém povrchu k lepší a pevnější chůzi. Chomout i podkovy byly velmi potřebné objevy, jež umožňovaly zvířatům utáhnout i velmi těžký náklad a zastat dosti těžkou robotu.

Celoroční lopotná práce vesničanů

1. Kolik kilogramů obilí by sklídl vesničan, pokud by osel pole padesáti kilogramy obilí?
 - a) 200 kg
 - b) 160 kg
 - c) 250 kg
2. Jak odpočívala pole?
 - a) 1–2 roky se neosévala
 - b) dvakrát se zkyprila hákem či pluhem
 - c) nijak neodpočívala
3. Jaké byly tři významné objevy v zemědělství na počátku druhého tisíciletí?
 - a) kosa, hák, srp
 - b) pluh, chomout, podkovy
 - c) kožené řemeny, cepy, dřevěná lopata

O přemyslovských bratrech

Král Vladislav I. dosáhl za své vlády mnoha úspěchů, avšak na sklonku jeho života se opět otevřela stará, nezahojená rána na tváři české minulosti, neuváženě zasažená sobeckým činem Břetislava II., totiž porušení stařešinského řádu. Vladislav chtěl pojistit nástupnictví pro svého nejstaršího syna, proto se dobrovolně zřekl královské koruny a slavnostně ji předal Bedřichovi. Čekal, že císař Fridrich I. Barbarossa, kterému byl po léta věrným a dobrým spojencem, bude s jeho činem souhlasit. Avšak Rudovous už pevně držel císařské otěže vlády nad Svatou říší římskou, podporu a pomoc českého krále nepotřeboval. Nevděčně se k Vladislavovi obrátil zády a nástupnictví na český trůn jeho Bedřichovi nepotvrdil.

Po smrti druhého českého krále Vladislava I. se tedy znovu krvavě rozhořely pochmurné ohně bojů mezi příbuznými Přemyslovci o vládu. U mocného žezla se během 25 let vystřídalo dvanáct panovníků. Někteří i vícekrát. Naše země se dostala na pokraj zkázonosné propasti.

Koncem 12. století stálo knížectví, jako už mnohokrát, před zvolením nového vladaře. Většina z nich zemřela, ať už na následky úrazů, zákeřnými úklady příbuzných, nemocemi či stářím, a české zemi hrozilo, že jej bezohledně pozře sousední Svatá říše římská.

V roce 1197 byl na obvyklém shromáždění velmožů vybrán a posazen na knížecí stolec mírný a laskavý Vladislav Jindřich, syn krále Vladislava I., přestože po právu trůn náležel dříve narozenému Přemyslovi. I když od dětství choval starší bratr k vlídnému Vladislavu Jindřichovi bratrskou náklonnost, omamná vůně moci byla příliš lákavá. Takovou nespravedlnost si ctižádostivý Přemysl nemohl ani nechtěl nechat líbit. Schylovalo se k další krvavé bitvě o knížecí trůn, jež opět rozdělí svobodné Slované. Vojska bratrů Přemyslovců se měla utkat v boji 7. prosince 1197 nedaleko Prahy.

1. Proč se král Vladislav ze své vlastní vůle zřekl královské koruny?
 - a) hodnost krále s sebou přinášela mnoho povinností
 - b) předal ji synu Bedřichovi, aby mu zajistil vládu nad českou zemí
 - c) hněval se na Rudovouse, protože se k němu obrátil zády

2. Proč na konci 12. století česká země téměř zanikla?

- a) všichni možní uchazeči o český trůn již zemřeli
- b) Přemyslovci se opět přeli o vládu nad Čechami a Moravou
- c) přední mužové země už opravdu nevěděli, kterého muže mají zvolit

3. Kterí dva bratři se chystali do války?

- a) Vladislav a Jindřich
- b) Přemysl a Jindřich
- c) Přemysl a Vladislav Jindřich

Pověst o Přemyslovi a Vladislavu Jindřichovi

Vladislav Jindřich byl velmi unavený, ale přesto nemohl spát. Dlouho se převaloval na nepohodlném polním lůžku. Neposedné myšlenky se divoce praly v jeho hlavě. Zítřek rozhodne. Co však vyřeší potoky rudé krve a ranami zohyzděná lidská těla? Proč řešením vážného sporu musí být krutá bitva? Nakonec vstal, byla mu zima. Přehodil přes sebe teplý plášť, zapálil louč a počal neklidně přecházet dlouhými kroky sem a tam, od jedné plátěné stěny ke druhé. Byla skoro půlnoc.

Vzpomínal na své dětství. S Přemyslem trávili hodně času. Často se po lesích honili za mrštnými zajíci, na mělčině chytali kluzké ryby, hráli si s dřevěnými, později s opravdovými meči a se zápalem bojovali, jako by šlo opravdu o život. Přemysl byl nejen starší, ale i silnější a odváznější, avšak někdy ho nechal vyhrát, aby mu to nebylo líto. Vladislav se pousmál. Když byli větší, oba se zamilovali do stejné dívky. Jakkak se jen jmenovala... Jitka, byla to dcera otcova družiníka a dobrého přítele. Dávali jí malé dárky a nakonec se kvůli ní i poprali. Teď ani neví, co se s ní stalo.

Pak se zachmuřil. V zítřejší krvavé bitvě nebude ani vítězů ani poražených. Posadil se. Pojednou zlehka zašustila plachta stanu, jako by si s ní pohrál mrazivý vítr, a dovnitř tiše vstoupil prošedivělý, avšak urostlý a svalnatý muž. Byl to Vladislavův věrný družiník, jehož považoval za nejlepšího přítele. Mnohokrát mu pomohl nejen statečným činem, ale i moudrým slovem.

„Nezlob se, kníže, že tě ruším, ale viděl jsem zář světla skrze bílou stěnu stanu. Jsi nemocný? Trápí tě něco, mám přinést víno?“ Vladislav Jindřich se na něj upřeně díval, pak promluvil.

„Není mi dobře na duši, Jaromíre. Bratrovražděná válka mezi muži stejné země nemůže přinést nic dobrého.“ Pak se odmlčel. „Mám Přemysla moc rád a opravdu mu nechci ublížit.“ Zdálo se, jako by si Jaromír úlevně oddechl.

„Osud české země je ve tvých rukou, kníže, ještě je čas zastavit nesmyslné vraždění, ještě je čas vše změnit. Ty sám se musíš rozhodnout, zda je ti milejší český trůn nebo tvůj bratr.“ Vladislav pochopil. Už jen chvíli otálel a pak rázně pravil: „Přiveď Přemysla, musím si s ním promluvit. A to víno ať přinesou také.“

Snad věčnost čekal Vladislav Jindřich na návrat posla. Nekalé představy vířily mu v hlavě. Co když Přemysl jeho přítele ve strachu zbaví života? Vždyť teď vlastně stojí proti sobě jako nepřátelé. Látka stanu se lehce zavlnila a dovnitř nejistě vstoupil Jaromír a Přemysl, ruku ostražitě položenou na jílci svého meče.

„Posaď se, bratře, chci s tebou mluvit v míru,“ vlídně pravil kníže. Jen krátký pohled do Vladislavovy bezelstné tváře Přemysla uklidnil. Byl to on, jeho milý bratr, po záludných záměrech ani památky. Dobře ho znal.

„Promiň, že jsem tě vzbudil uprostřed noci, ale záležitost, kterou chci s tebou projednat, nesnese odkladu.“

„Nespál jsem, bratře, nemohl jsem,“ děl Přemysl. Vladislavovi zazářily oči. Asi ze stejného důvodu jako já. Povzbuzen bratrovými slovy sebejistě pokračoval.

„Myslím, že řinčení zbraní a zbytečného utrácení životů zdravých mužů bylo dost. Jak máme bojovat a bránit se útokům cizích vojsk, když se nesmyslně oslabujeme hádkami a spory mezi svými. To přináší jen bídu a žal.“ Přemysl neodpověděl a strnule poslouchal. Co tím chce říci?

„Pokud nebudeme jednotní my, Slované, dříve či později nás zahubí některý ze silných sousedních vladařů. Proto jsem vyvolil jinou možnost, jak rozřešit naši při. Přestože jsem byl na shromáždění předních velmožů veřejně zvolen knížetem celé země, vzdávám se českého trůnu v tvůj prospěch. Jsi pevnější v názorech, rozhodnější při složitých jednáních, neohrožený v boji. Ty přivedeš knížectví k velké slávě a moci.“

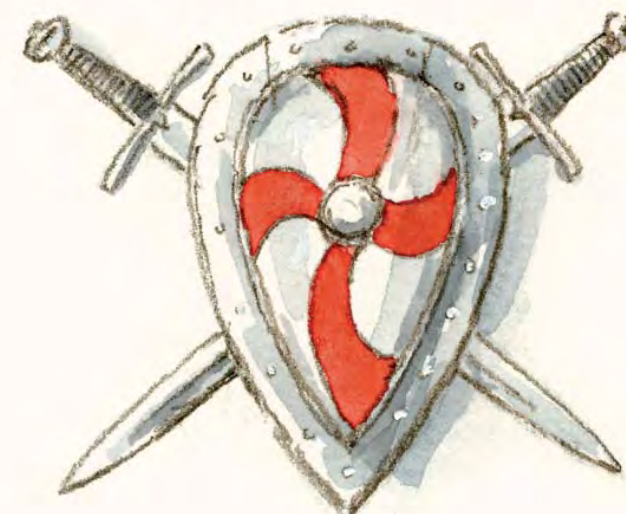
Jaromír se úlevně usmíval, byl hrdý na šlechtynost svého pána. Dokázal se povznést nad své vlastní potěšení a moudře ustoupit.

Pak Vladislav Jindřich obřadně poklekl před Přemyslem na koleno, uctivě sklonil hlavu a pravil: „Dovol, český kníže, abych ti jako první mohl vzdát hold a zavázat se ti k věrnosti.“

Přemysl byl bratrovou velkodušností ohromen. Nechápatě zíral na Vladislava, načež oba nečekaně vstali a dojatě se objali.

A když studené ráno váhavě rozptýlilo temnou zimní oblohu, pražský biskup sloužil mši na širém poli pro jedno velké české vojsko. Udivení vojáci radostně volali Sláva! novému knížeti Přemyslovi a jednotně zpívali silný slovanský chorál Svatý Václave. Poté opatrně vyšlo stydlivé zimní slunce, jež jakoby svými teplými paprsky naznačovalo příslib lepších dnů.

1. Proč Vladislav Jindřich nemohl v noci spát?
 - a) byl strašný mráz a Vladislav nebyl dostatečně oblečený
 - b) měl velký strach o svůj život
 - c) věděl, že jakýkoliv výsledek bitvy bude špatný a mnoho lidských životů bude zbytečně zmařeno
2. Proč Vladislav Jindřich sjednal tajnou noční schůzku se svým bratrem?
 - a) aby mu sdělil důležitou zprávu
 - b) aby ho naposledy bratrsky objal
 - c) aby ho úkladně zavraždil
3. Jak dopadla bitva dvou bratrů?
 - a) vítězstvím Přemysla
 - b) žádná se nekonala, neboť Vladislav Jindřich dobrovolně přenechal český trůn Přemyslovi
 - c) vítězstvím Vladislava Jindřicha

O svatováclavském chorálu

Chorál „Svatý Václave, vévodo české země“ je jednohlasný, velmi jednoduchý zpěv určený pro kostel. Tato druhá nejstarší duchovní píseň ve staroslověnském jazyce radostně opěvuje milosrdenství a dobrotu patrona české země knížete Václava I. Svatého, moudrého panovníka, jenž byl úkladně zavražděn svým bratrem v roce 935.

Tato silná píseň vznikla asi ve 12. století a předávala se z rodičů na děti, společně se po dlouhou dobu slavnostně zpívala jako vyjádření radosti nebo odporu proti útlaku cizáků, jako připomenutí práv Čechů.

Svatý Václave,
vévodo české země,
knížě náš,
pros za ny Boha,
svatého ducha!
Kyrieleison!
Nebeskeť jest dvorstvo krásné,
blaze tomu, ktož tam pójde
v život věčný,
oheň jasný,
svatého ducha!
Kyrieleison!
Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!
Kyrieleison!
Píseň ve staročestíně

Svatý Václave,
vévodo české země,
kníže náš,
pros za nás Boha,
svatého ducha!
Pane, smiluj se.
Nebeske je království krásné,
blaze tomu, kdo tam pűjde
v život věčný,
oheň jasný
svatého ducha!
Pane, smiluj se!
Pomoci tvé žádáme,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
odežeň vše zlé,
svatý Václave!
Pane, smiluj se.
Píseň v soudobé češtině

1. Koho opěvuje druhá nejstarší duchovní píseň?

- a) svatého Vojtěcha
- b) Václava I. Svatého (syna Bořivoje a Ludmily)
- c) svatého Prokopa

O králi Přemyslovi

Král Přemysl Otakar I.

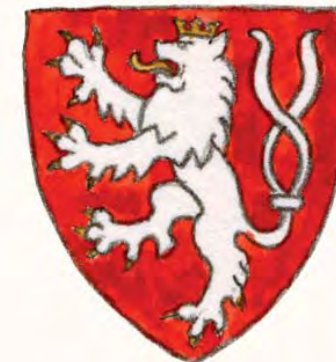
Po dlouhé době závistí, zlobou tkaných pletich a bojů o trůn se neuvěřitelné stalo pravdou. Vladislav Jindřich, který seděl na přemyslovském stolci necelého půl roku, uvolnil místo svému staršímu a zkušenějšímu bratru Přemyslovi. Vladislavův šlechetný čin byl uvítací fanfárou nové doby českých dějin.

Ženy Přemysla I., Adléta Míšeňská a Konstancie Uherská

Na prahu 13. století nastoupil na trůn Přemysl I. Bez krveprolití a konečně bez zásahu německého krále. A jako po třeskuté zimě zavane svěží, teplý jarní vánek znavenou přírodou, vdechl šlechtynův čin naději i do srdcí Čechů, jež štvanicemi mezi přemyslovským příbuzenstvem byla již notně ztrápena.

Přemysl I. se stal hlavou českého státu ve svých čtyřiceti letech a vládl jí rázně, dobře a spravedlivě dalších 33 let. Díky nemalým zkušenostem z mládí i z vrozené ctižádosti se z něj stal rozhodný a předvídavý panovník. Svě vynikající schopnosti mistrně využil zejména po smrti císaře Jindřicha VI., kdy byla Svatá říše římská opět po letech vláčena hádkami o trůn a neurovnané okolnosti nabízely nadějně vyhlídky pro naši zemi. Mazaným manévrováním a prozíravými státnickými tahy Přemysl pomohl buď příbuzným bývalého císaře, či troufale jeho protivníkům. Podle kronikářů si náš kníže tehdy vysloužil nový přemyslovský znak, a to dvouocasého lva ve stříbrném poli s korunkou na hlavě.

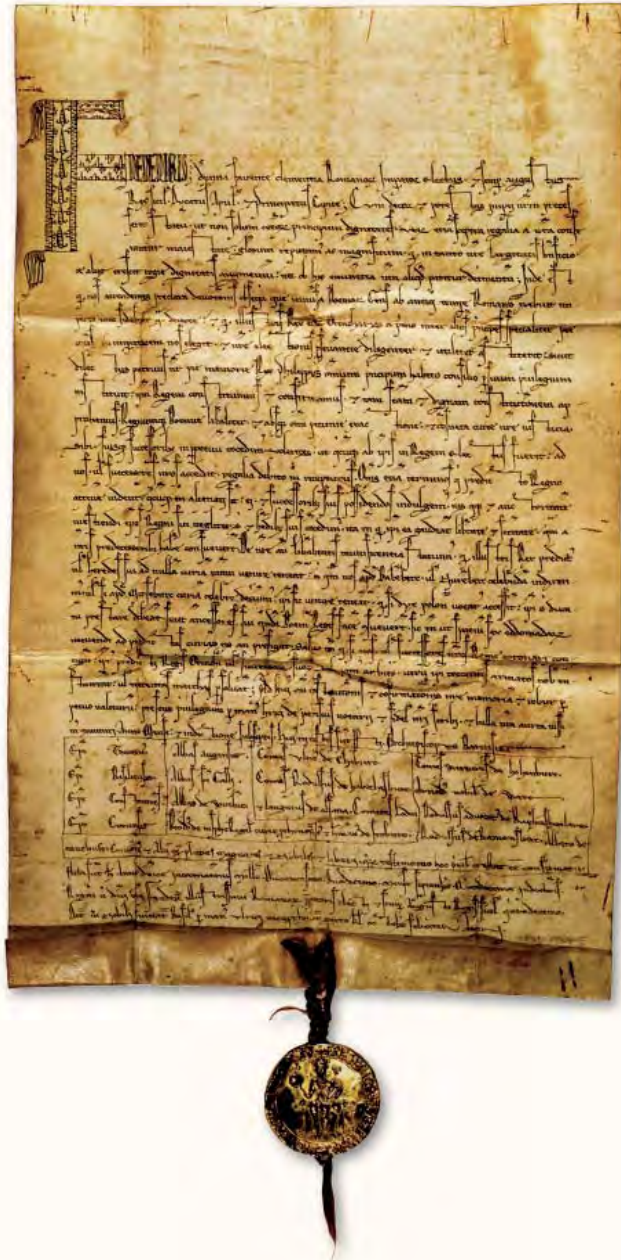

Dvouocasý český lev

Skvělým důkazem jeho panovnické pružnosti bylo získání veledůležité listiny, jíž zajistil české zemi skvělou budoucnost a zvýšil její vážnost v říši.

24. září roku 1212 obdržel Přemysl I. od císaře Zlatou bulu sicilskou. Byla to listina, jež písemně vymezovala mimořádné postavení české země. Bula zaručovala právo doma si vybírat a bez zasahování císaře volit krále, ten výběr českého vladaře jen a pouze potvrzoval. V těžkých dobách přemyslovských hádek o trůn se země málem rozpadla na malá knížectví, avšak Zlatá bula sicilská zaručovala trvalou nedělitelnost českého státu a písemně potvrzovala jeho samostatnost a svéprávnost. Do třetice tato listina zajišťovala, že právo na český trůn má bez výjimky nejstarší syn zemřelého krále.

Bláznivý kolotoč střídání přemyslovských panovníků na vladařském stolci se díky Zlaté bule sicilské konečně zastavil. Král Přemysl Otakar I. vybudoval na ubohých troskách přemyslovské země pevné základy českého státu, jež zajistily jeho nástupcům mimořádné postavení, bohatství a moc již ve chvíli, kdy brali do rukou vladařské žezlo. V roce 1212 skončilo období přemyslovských knížat, aby začala vláda českých králů.

Zlatá bula sicilská

1. Jaký mimořádný skutek učinil Vladislav Jindřich?
 - a) slavně zvítězil v bitvě nad vojskem staršího bratra Přemysla
 - b) dobrovolně se vzdal českého trůnu ve prospěch svého zkušenějšího bratra Přemysla
 - c) požádal německého krále, aby mu udělil Čechy v léno
2. Dobře si prohlédni dnešní státní znak České republiky. Jak se liší od erbu, který za svou udatnost získal Přemysl I.?
 - a) nijak, je úplně stejný
 - b) lev nemá korunku na hlavě
 - c) lev má jen jeden ocas
3. Co to je „bula“?
 - a) listina opatřená pečetí, týkající se velmi důležité záležitosti
 - b) typický královský oděv
 - c) symbol královské moci